

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1972

BRNO 1973

1. Značně doplněný tmavohnědý džbán s nálevkovitě rozevřeným vysokým hrdlem, překlenutý páskovým uchem. Na tupém lomu, umístěném na největší výdutí se zachoval po boku jeden málo výrazný pupík. V — 18,5 cm.
2. Podobný světle hnědý džbán. Proti uchu nad zaobleným lomem jsou ve stěně nádoby 2 otvory, z nichž jeden je téměř kruhový (Ø 0,9 cm) a působí dojmem záměrného vykroužení. Tuto možnost lze připustit i u druhého, poněkud většího otvoru, ve kterém jsou však stopy recentního porušení. V — 18,0 cm.
3. Kónická, černošedá nádoba s poněkud rozšířeným a šikmo seříznutým okrajem, svažujícím se na vnější stranu. Z okraje vybílá páskové ucho. V — 10,2 cm.
4. Značně doplněný, černoohnědý, baňatý hrníček s téměř válcovitým nízkým hrdélkem. Nádobka měla zřejmě ucho, jež se nezachovalo. V — 6,4 cm.

Z nálezů si zaslouží pozornosti oba džbány tzv. „letonického typu“, které jsou charakteristickým projevem mladší fáze moravské šňůrové keramiky¹ a vykazují zřetelné kontakty s kulturami Karpatské kotliny (vučedolská, nagyrévska).² Zajímavé jsou otvory ve stěně jednoho ze džbánů, které zatím nebyly na moravské šňůrové keramice zaznamenány. Jsou však doložené na nádobách velmi staré protoúnětické keramiky z jihovýchodní Moravy (Dubňany, Svatobořice)³, jakož i na proto-nagyrévském pohřebišti v Alsónémedi⁴ a v hrobech malopolské měřanovické kultury⁵. Kónická nádoba s uchem patří rovněž k charakteristickým formám mladé šňůrové keramiky. Ze souboru se poněkud vymyká poškozený baňatý hrníček, který jak formou, tak i zpracováním povrchu připomíná keramiku kultury zvoncovitých pohárů. Vzhledem k nejasným nálezovým okolnostem však nelze činit z tohoto případu žádné závěry o vztahu obou kultur.

P o z n á m k y :

¹ F. Kalousek, K otázce původu kultury se šňůrovou keramikou. Zvl. otisk Ročenky 1947 Ped. fak. MU v Brně, 14.

² J. Ondráček, Jihovýchodní prvky v moravské šňůrové keramice. AR XVII 1965—6. 774.

³ J. Ondráček, Moravská protoúnětická kultura. SIA XV 1967, 414.

⁴ N. Kalicz, Die frühbronzezeitlichen Brandbestattungen in der Umgebung der Gemeinde Alsónémedi, AAHUNG IX 1958, 201.

⁵ J. Machnik, Stosunki kulturowe na przelomie neolitu i epoki brązu w Malopolsce Materiały do prahistorii ziem Polskich III Warszawa 1967, 52.

Grab mit Schnurkeramik aus Kyjov-Nětčice (Bez. Hodonín). Beim Bau von Wohnungseinheiten in Kyjov-Nětčice hat man ein Skelettgrab gestört, aus dem L. Kalus 4 Gefäße barg. Wichtig sind besonders zwei Krüge vom sog. „Letonicer Typus“, auf einem von diesen sind in der Wand zwei, offensichtlich absichtlich angebrachte Öffnungen, wie sie auf der protoúněticer Keramik in Südostmähren, auf dem protonagyrever Gräberfeld in Alsónémedi oder auf der Keramik aus kleinpolnischen Mierzanowicer Gräbern vorkommen. Den Fund kann man in die junge Entwicklungsphase der mährischen Schnurkeramik datieren, welche markante Kontakte mit den Kulturen des Karpatenbeckens aufweist.

HROB A JÁMA ÚNĚTICKÉ KULTURY V ÚJEZDĚ U BRNA

(okr. Brno-venkov)

ČENĚK STAŇA, AŮ ČSAV BRNO

(Tab. 9)

Začátkem listopadu 1972 kopali občané Újezda u Brna strouhu pro odvod dešťové vody z Lidické ulice na jihozápadním okraji obce do říčky Cezavy. Asi 118 m jižně od silnice k Žatčanům se objevily v hloubce necelých 50 cm pod povrchem lidské kosti. Záchranný výzkum provedli pracovníci Archeologického ústavu ČSAV. Asi 30 cm mocná ornice překrývala spraš, jež byla na více místech průkopu porušena jámami po stromech a norami. Ve spraši porušené norami se špatně rýsovala zhruba obdélníková hrobová jáma o rozměrech ca 150 × 65—75 cm, dosahující hloubky 55 cm pod povrchem. Na jejím dně ležela ve skrčené poloze na pravém boku útlá dospělá kostra, orientovaná ve směru jihozápad—severovýchod. Paže měla v loktech v pravém úhlu ohnuty, předloktí položená kolmo k páteři, nohy pokrčeny tak, že špičky chodidel zaujímaly místo, kde by ležela kolena natažených nohou. V úhlu pravé ruky, podél ramenní kosti, se zachovaly drobné zbytky miniaturní dětské kostičky, a to části lebeční klenby rozmáčknuté od vřetenní kosti při lokti k pravé lopatce a několik žebírek a jeden obratel při vřetenní kosti. Nad pravou lopatkou stálo drobné, široké, dvojkónické osudíčko, narušené při výkopu strouhy (v. 3,9 cm, největší průměr nízko položené výdutě 7,0 cm). V noře v jižním rohu hrobové jámy byly nalezeny

nepatrné zbytky bronzových vlasových ozdob od levé spánkové kosti, pod lebkou, při pravé spánkové kosti zůstaly silně patinou strávené vlasové ozdoby pravé strany. Osudíčko i vlasové ozdoby umožňují datovat hrob do pokročilé únětické kultury.

V černé vrstvě zásypu hrobové jámy i v okolí se vyskytovaly únětické střepy z větších nádob, které nepatřily ke hrobu. Při průzkumu tmavých skvrn v podložní spraši v průběhu strouhy se podařilo objevit ve vzdálenosti 520 cm od hrobu sídlištní jámu, ve směru strouhy (asi SSZ—JJV) 340 cm dlouhou, 70—90 cm pod povrchem hlubokou. Její zásyp tvořila kompaktní černohnědá hlína. Ze zásypu byly získány nevýrazné únětické střepy a zvířecí kosti. Při středu průkopu se u dna jámy zachovala ve střepích dolní část větší nádoby.

Při pozornější prohlídce terénu se ukázalo, že oba archeologické objekty ležely na východním okraji nízké, okrouhlé vyvýšeniny (výška snad 50—100 cm, Ø. asi 100 m) v inundačním terénu říčky Cezavy. Hrob i jáma mohly být přibližně současné, žena s dítětem byla snad pohřbena na okraji sídliště. V této souvislosti je třeba znovu vyzvednout chronologické zařazení nálezů do mladší až pozdní fáze únětické kultury a připomenout nedaleké nálezy dvou věteřovských jam s kostrami (asi 300 m vzdálené — jedna byla vzkopána v domě č. 707¹ druhá v domě č. 724²). V roce 1972 objevené únětické objekty jsou čtvrtým nalezištěm ze starší doby bronzové na území dnešní obce Újezd u Brna.³ Vyšetření jejich vzájemného chronologického vztahu a poměru k zmíněným věteřovským jamám by snad mohlo přispět nejen k řešení sídelních poměrů v době únětické kultury, nýbrž i k problému pohřbívání v sídlištních jamách v době věteřovské kultury.

Poznámky:

¹ Č. Staňa, Věteřovská jáma s lidskou kostrou v Újezdě u Brna (okr. Brno-venkov), PV 1969, 13 — V jámě byla kostra ženy ve věku 20—25 let (antrop. posudek M. Stloukala PV 1969, 13).

² Koncem října 1971 byla zachycena sídlištní jáma na dvoře domu č. 724 (maj. Jaroslav Horáček) při výkopu okrouhlé jámy o průměru asi 100 cm. Řádný archeologický výzkum nebylo možno provést, neboť výkop byl prováděn v stíněném, zastavěném prostoru. Jáma se projevila černým zázvem ve žlutce pod navázkou ca 80 cm mocnou; ke dnu se kuželovitě rozšiřovala (dno o průměru asi 160 cm v hloubce ca 150 cm pod povrchem). Při jižní stěně jámy asi 20 cm nad dnem ležela lidská kostra, jež byla při výkopu jámy silně rozrušena. Podle stop po poloze kostí lze soudit, že pravděpodobně spočívala ve skrčené poloze na pravém boku, zády ke stěně — orientována by tedy byla přibližně ve směru severovýchod — jihozápad. Z jámy byly získány nepřítli typické věteřovské střepy a zvířecí kosti. Věteřovský sídlištní objekt s lidskou kostrou v domě č. 724 patřil nepochybně k stejnému sídlišti jako jáma v domě č. 707 (jejich vzájemná vzdálenost nepřesahovala 80 m).

³ K publikovaným nálezům v zahradě domu č. 32 (K. Tihelka, Moravská únětická pohřebiště na Moravě, PA XI, IV 1953, 309) a v severozápadním rohu cihelny (B. Dostál, Nová naleziště únětické kultury v Újezdě a v Branišovicích, SbflfBU E3 1958, 5—13), přibýly na podzim roku 1971 kostrové hroby rozrušené při stavebních úpravách v traktorové stanici místního JZD, jež je umístěna v jihovýchodním cípu bývalé obce Rychmanov. Od rozrušených koster ve skrčené poloze zachránil p. Konečný jednu hlubší únětickou misku.

Grab und Grube der Úněticer Kultur in Újezd bei Brno (Bez. Brno-venkov). Beim Aushub eines Wassergrabens am südwestlichen Rand der Gemeinde erfasste man ein flaches Skelettgrab, in dem eine Frau in Hockerlage mit einem kleinen Kind beim rechten Arm, bestatter war. Das kleine Gefäss und Überreste von Bronzahaarschmuck datieren das Grab in die fortgeschrittene Úněticer Kultur. Neben dem Grab war vermutlich eine gleichaltrige Siedlungsgrube, welche durch die Sonde nur geschnitten war.

ÚNĚTICKÁ KOSTRA Z ÚJEZDA U BRNA (okr. Brno-venkov)

MILAN STLOUKAL, Národní muzeum Praha
(Tab. 10)

V únětickém hrobě prozkoumaném v roce 1972 Č. Staňou v Újezdě u Brna byla uložena kostra ženy a kostřička malého dítěte.

1. **Ženská kostra** je jen mírně poškozena, zachovány jsou téměř všechny části skeletu. Kostra je celkově gracilní, epifysy dlouhých kostí jsou již plně přirostlé a zřejmě nejde o kostru výrazně mladé osoby, i když na páteři ještě nejsou vyznačeny spondylosní změny.

Pánevní kosti jsou výrazně ženského tvaru se širokou incisura ischiadica major, trojúhelníkovitým forame obturatum, oboustranně vytvořeným výrazným sulcus praeauricularis a obloukovitým angulus subpubicus. Také hodnotou ischiopubického indexu (74,0) se pánev jasně řadí mezi ženské formy.

Lebka je gracilní se švy v pokročilém srůstu. Šupina čelní kosti je klenutá, glabella II. stupně, nadočnicové oblouky jsou slabě vytvořeny, horní okraj očníce je tenký, ale ne přímo ostrý, na

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1972

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulik

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Řihovský

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

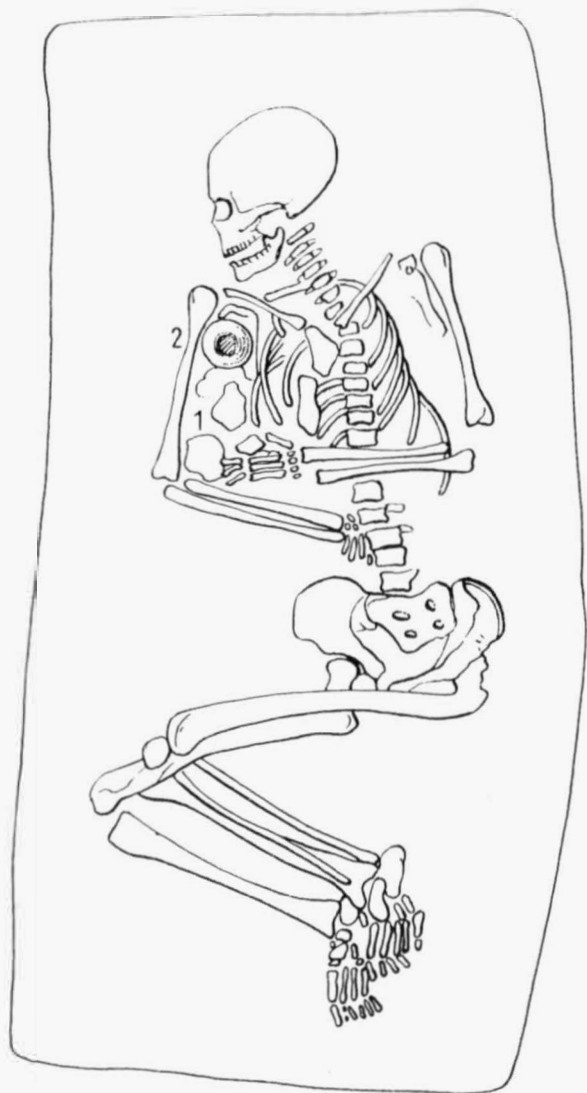
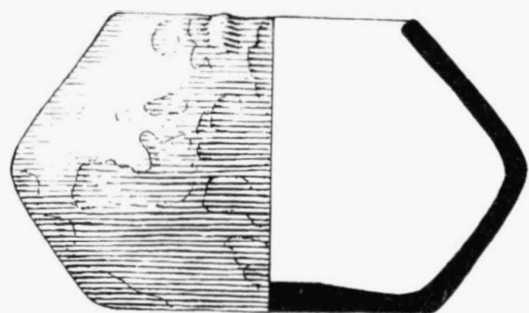
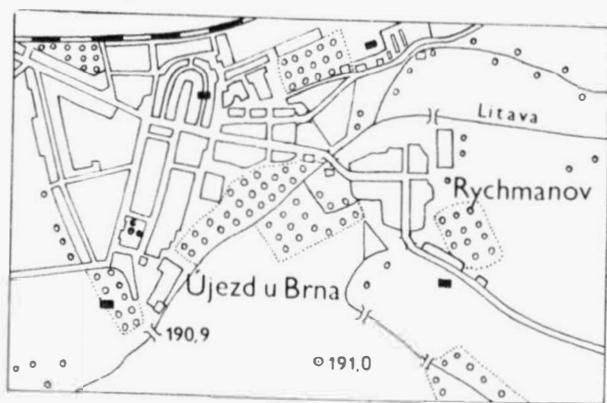
Kresby: Doc. dr. B. Klíma, M. Bálek, A. Životská

Na titulní obálce: laténská spona z Rajhradu

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Evidenční číslo ÚVTEI—73332

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejně

Tab. 9

Újezd u Brna (okr. Brno-venkov). Mapa únětických (1) a věteřských (2) nálezů v Újezdě u Brna. Plánek únětického hrobu ženy s dítětem a nádobka v hrobu. — Karte der Üněticer (1) und Věteřover (2) Funde in Újezd u Brna. Plan eines Üněticer Grabes einer Frau mit Kind und Gefäss aus dem Grab.